

GROENE STOOM

Gerard Sonnemans

Avonturen langs
het Duitse lijntje

Natte voeten

Haps, 3 januari 1926

‘Oma, ik heb het koud,’ klaagde Lieneke. Rillend sloeg ze de deken dicht om zich heen. ‘Kunt u de kruik opwarmen?’

‘Hèhè, wat ben jij dom!’ zei Jan. ‘Dat kan nu toch niet. Het fornuis zwemt door de keuken.’

Beledigd kroop Lieneke nog dieper onder de wol.

Om te laten zien dat hij niet zo’n slappeling was als zijn zus, stapte Jan uit bed en ging naast oma Trui bij het venster staan. Achter het raam lag een inktzwarte duisternis. Alleen in de boerderij van de familie Raaijmakers brandde een lichtje.

‘Guttegut,’ zuchtte oma Trui. ‘Het lijkt wel het einde van de wereld. Waarom straft God ons met deze zondvloed? Waar hebben we dit aan verdiend?’

Jan zweeg. Hij had geen antwoord op de vragen van oma Trui. Hij wist trouwens niet eens of ze het tegen hem had of dat ze zomaar wat voor zich uit stond te praten. Dat gebeurde wel vaker.

‘Ik begrijp het niet,’ ging oma verder. ‘We hebben het al niet zo breed, en nu dit. De aardappels liggen te verrotten in de kuilen en de hooimijt staat te verpieteren. Wat een strop! Straks moeten we nog op een houtje gaan bijten. Och gutteguttegut.’

Op de trap klonk gestommel. Opa Maan had de stallen geïnspecteerd. Hij liep al net zo hard te knorren als oma. En gelijk had hij. Om bij de beesten in de stal te komen, moest hij door het kniehoge, ijskoude water waden.

De afgelopen dagen had de Maas de ene na de andere dijk weggespoeld. De overstromingen waren nog erger dan tijdens de watersnoodramp van 1920. Langzaam slokte het water al het land op. Vol verbijstering hadden Jan en Lieneke gezien hoe die enorme zee het erf opkroop en alles blank zette.

‘Vlug naar opa en oma,’ had moeder gezegd. ‘Die houden het misschien wel droog. Ik kan jullie er nu niet bij hebben.’

En dus waren Jan en Lieneke met een bundeltje schone kleren over de spoordijk naar Haps gevlucht. Achterom kijkend zagen ze hoe hun boerderij bij Kruispunt Beugen volledig door de grauwe massa ingesloten werd.

Maar ook bij hun grootouders op de Steenakker hadden ze het niet drooggehouden. Nog diezelfde oudejaarsdag bereikte de vloedgolf hun boerderij. Verder vluchten had geen zin. Iedereen die ze kenden zat in hetzelfde schuitje.

Klits-klits. Opa gooide zijn druipnatte sokken en broek in de hoek van de overloop. ‘Brrr, daar ga je niet voor je lol doorheen. Het is steenkoud.’

‘Hoe gaat het met de koeien en de varkens?’ vroeg oma Trui.

‘Die staan voorlopig nog droog, maar het moet niet gekker worden. Gelukkig daalt het water langzaam. Als het opnieuw begint te regenen, moet het vee misschien toch nog pootjebaden.’

‘Opa, hoe is het met het kleine mukske?’ wilde Lieneke weten. Ze hadden in een hoek van de stal takkenbossen en houtblokken opgestapeld en daar het vee op gezet. Het kleinste kalfje had zich verstapt. Vanuit de slaapkamer hoorde je het af en toe klaaglijk loeien.

‘Afwachten,’ zei opa Maan. ‘Meer kunnen we nu niet doen.’

‘Kijk!’ riep Jan. ‘Daar komt nog een trein aan!’

De trein boorde zich onverstoord door de avond. De verlichte seinen van de wachtposten wezen de weg. Het spoor was amper van het zwarte water te onderscheiden. Zelfs het natuurgeweld kon locomotief 1759 niet tegenhouden.

Machinist Stevens klemde de stuurknuppel stevig in zijn hand. Hij genoot ervan de baas te zijn op zo’n sterke locomotief. Of hij nu een warme zomerbries door zijn haren voelde of door een dichte sneeuwstorm reed, Stevens genoot altijd volop van zijn baan. Maar zo machtig als de laatste dagen had hij zich nog nooit gevoeld. Heel de wereld leek tot stilstand gekomen door de overstromingen, maar zijn trein bleef stipt op tijd rijden, weer en wind trotserend.

‘Hé, Mulder,’ zei hij tegen zijn stoker, ‘zit niet zo te kniezen. Gooi nog wat kolen op het vuur, anders verliezen we te veel druk op de ketel.’

Het hoofd van Grad Mulder stond niet zo bij zijn werk. Hij zag de lol van het hoogwater niet in. Al zijn vrienden en familie hadden er last van. Zijn eigen huis stond op instorten, maar

de directie van de spoorwegmaatschappij gaf hem geen vrij om zijn bezittingen in veiligheid te brengen. Dienst is dienst!

Dat hij uitgerekend vandaag samen met Stevens op de loc moest, maakte het alleen maar erger. De machinist had zelf nergens last van. Zijn familie zat naast de warme kachel in Boxtel, met de voeten droog. Grad hoorde niets anders dan hoe geweldig Stevens het vond om in deze dagen met zijn trein over de nieuwe zee te mogen rijden. Die vent was knettergek. Of hij had geen gevoel. Zou hij écht niet begrijpen in hoeveel ellende de mensen in het overstromingsgebied zaten? Het enige wat hij de hele dag deed was mopperen op Grad.

Hij hield zich maar gedeisd, want ruzie met de machinist daar schoot hij helemaal niets mee op. Gehoorzaam schepte hij een nieuwe laag kolen op het vuur.

De familie Stoffelen reisde met vertraging van Uden terug naar huis. Daar hadden ze nieuwjaar gevierd bij oma. Nu ja, gevierd? Vanaf het moment dat ze hoorden dat de dijken bij Overasselt en Nederasselt het hadden begeven, was het uit met het feest. Bezorgd hadden ze de gebeurtenissen afgewacht. In Uden zaten ze hoog en droog. Daar zou de overstroming nooit komen, maar na drie dagen werd de onzekerheid te groot. Zou hun huis nog niet zijn weggespoeld? Ze besloten het erop te wagen terug naar Gennep te reizen..

‘O wat mooi!’ riep Willy uit. Hij zat met zijn neus tegen het raampje van de coupé. Hij nam het sprookjesachtige landschap helemaal in zich op. ‘Vader, waar komt al dat water eigenlijk vandaan?’ vroeg hij.

‘Er is zo veel regen gevallen dat de rivieren het niet meer aankunnen,’ legde vader uit. ‘De dijken zijn gebroken.’

Tooske deelde het enthousiasme van Willy niet. Ze zat diep in haar jas weggedoken, dicht tegen moeder aan. Ze had een naar voor gevoel. De kou zat al in haar botten toen zij vanochtend wakker werd in het logeerbed bij oma. Moeder dacht dat zij een beetje griepig was. Niets om je zorgen over te maken. Maar een stemmetje in Tooskes hoofd vertelde haar dat er vandaag iets mis zou gaan. Dat had ze wel vaker, zo'n onbestemd voor gevoel. Meestal gebeurde er dan ook iets onverwachts. Misschien was het dit keer anders. De ramp had zich eigenlijk al voltrokken. De natuur sloeg met geweld toe en bracht groot onheil over het land. Hoeveel erger kon het nog worden?

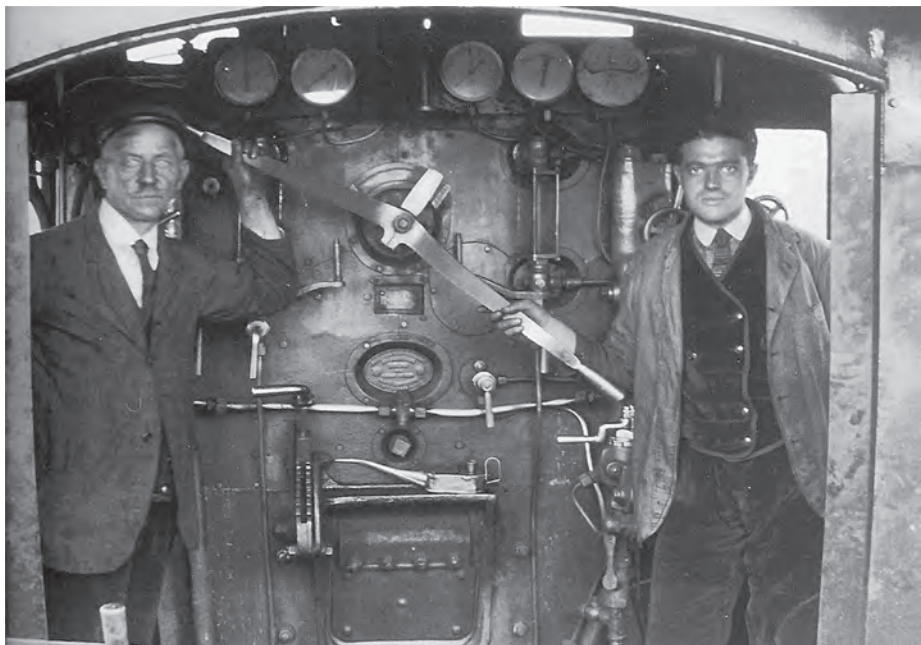
'Vader, zijn de dijken bij Gennep ook kapot?' vroeg Willy.

'We zullen het straks zien,' zei vader. 'Volgens de laatste berichten houden ze het nog wel. Misschien zijn de dijkdoorbraken aan deze kant van de Maas wel onze redding. Als de druk eraf is, kan Gennep voor een ramp behoed blijven.'

De trein remde af en reed station Haps binnen.

'Nog even en we zijn thuis,' zei moeder.

De machinist en de stoker onder de kap van de locomotief.

De stationschef haastte zich naar de locomotief. 'Er is een ramp gebeurd,' riep hij in paniek.

'Begint u nu ook al,' mompde Stevens. 'Ik moet al de hele dag de onheilsberichten van dat onderkruipsel aanhoren.' Hij knikte naar Grad. 'Natuurlijk is het vervelend wat er gebeurt, maar we moeten de boel niet overdrijven.'

'Overdrijven?' De stationschef keek hem ongelovig aan. 'Man, wat bazel je? Soldaten zijn al de hele middag in de weer om Kruispunt Beugen te redden, maar dat heeft niks uitgedaald. Ik kreeg zojuist een telegram dat het station en het viaduct zijn weggespoeld. Twee mariniers zouden zijn verdronken. Het is één grote chaos in Beugen. En jij vertelt me dat ik niet moet overdrijven? Voel eens aan je hoofd!'

Voor het eerst die dag verdween de glimlach van het gezicht van machinist Stevens. Akkers, boerderijen en dorpen die overstroomd raakten, konden hem niet boeien, maar nu ook het spoor niet aan het watergeweld bleek te kunnen ontsnappen, sloeg hem de schrik om het hart. 'Dat kan toch niet...' stamelde hij.

'Wat nu?' vroeg Grad Mulder.

'Er zit maar één ding op,' antwoordde de stationschef. 'Terug naar Boxtel. 'Ik wil het niet op mijn geweten hebben dat uw trein hier met spoordijk en al in de plomp zakt. Bovendien zou ik niet weten waar we de passagiers in Haps onderdak kunnen bieden. Alles staat blank. Ik zorg ervoor dat de blokposten en station Mill op de hoogte worden gebracht. Mijn personeel staat klaar om u te helpen rangeren. Ik leg intussen de situatie uit aan de passagiers.'

Weg was de stationschef, machinist Stevens in verwarring achterlatend.

‘We kunnen hier niet keren,’ zei Grad. ‘We moeten rangeren en de trein achterstevoren voor de wagons koppelen. Ik zal de lamp op de tender vastzetten, zodat we in ieder geval zicht hebben.’

‘Ik... eh... dat is goed... denk ik,’ zei de machinist.

Het viel de stoker op dat zijn chef wel drie tonen lager zong. Onder normale omstandigheden zou Grad er binnenpret om hebben, maar het huilen stond hem nu nader dan het lachen. Als zelfs het station in Beugen niet tegen de watermacht opgewassen bleek, dan maakte zijn eigen huis helemaal geen schijn van kans.

Maar er was werk aan de winkel. Omdat de machinist besluiteloos bleef staan, riep Grad de arbeiders op het perron toe: ‘Koppel de tender los van de wagons. Staan de wissels goed?’ Hij schudde de machinist door elkaar. ‘Kom op, we hebben niet alle tijd.’

De stationschef liep alle coupés langs. ‘Het spijt me,’ zei hij beleefd. ‘Het spoor bij Beugen is onbruikbaar geworden. We zijn gedwongen de trein terug naar Boxtel te sturen. Heeft u in de buurt van een van de volgende haltes een adres waar u kunt overnachten? Anders zijn wij graag bereid u te helpen met het vinden van onderdak.’

‘Wij kunnen terug naar mijn schoonmoeder in Uden,’ zei vader Stoffelen. ‘Is het ernstig bij Beugen? En weet u misschien ook iets over de toestand in Gennep?’

‘Het is een grote ravage bij het kruispunt,’ zei de stationschef. ‘Meer kan ik op dit moment niet zeggen.’ Hij sloot de deur weer.

Zie je wel, dacht Tooske. Ik wist wel dat er vandaag iets ergs zou gebeuren. Het is maar goed dat we zo laat zijn vertrokken. Anders hadden we er misschien middenin gezeten.

‘Goeienavond.’ Een jongeman opende de deur van de coupé. ‘Mag ik bij u komen zitten? Dat is gezelliger dan alleen reizen.’

‘Natuurlijk,’ zei moeder. ‘Er is plaats genoeg.’

‘Dank u wel,’ zei de man terwijl hij naar binnen stapte. Hij ging breeduit zitten, met zijn tas op zijn knieën. ‘Aangenaam kennismaken. Mijn naam is Piet. Piet van den Heuvel.’

‘Stoffelen,’ zei vader. Hij gaf Piet een hand.

Moeder volgde zijn voorbeeld. ‘U weet dat de trein terugrijdt naar Boxtel?’ vroeg ze.

‘Jazeker mevrouw,’ zei Piet. ‘Pech voor u, maar geluk voor mij. Ik was al bang dat er geen trein meer naar Mill zou rijden. Ik heb een afspraak met een vriend.’

Tooske bekeek hem van top tot teen. Ze vond het maar een rare snuiter, met een golvende krul in zijn haren, flaporen en grote handen die zenuwachtig op de tas trommelden.

‘Wat een weertje de laatste tijd, hè?’ lachte Piet.

‘Vindt u al dat water ook zo mooi?’ vroeg Willy.

‘Wat je mooi noemt,’ zei Piet. ‘Bijzonder is het wel, maar ik hoop dat het over twee weken weer allemaal verdwenen is. Dan ga ik namelijk trouwen.’ Trots haalde hij een foto van zijn verloofde uit zijn binnenzak. ‘Kijk, dit is Betsie, het mooiste meisje op de hele wereld. Veel mooier nog dan die waterplas hierbuiten.’ Hij kreeg de slappe lach van zijn eigen grap.

‘Gefeliciteerd,’ zei moeder. ‘Ik help u hopen dat we alle ellende dan achter de rug hebben. Anders moet u letterlijk in het huwelijksbootje stappen om naar het altaar te gaan.’

Opnieuw schoot Piet in de lach. ‘Dat is een goeie! Die zal ik straks aan Ben vertellen. Ben is mijn beste vriend. Hij verzorgt de muziek op de bruiloft, met zijn trekszak. Dat gaan we vanavond verder bespreken.’

‘Misschien kan hij een liedje over uw huwelijksbootje schrijven,’ zei vader.

‘Wat een geweldig idee!’ riep Piet uit.

Een kleine schok maakte duidelijk dat de locomotief weer aan de wagons gekoppeld werd.

‘Het sein staat op veilig,’ zei de stationschef tegen machinist Stevens. ‘Rijd voorzichtig.’ Met een krachtige stoot van zijn fluit gaf hij het teken dat de trein kon vertrekken.

Aarzelend kwamen de wielen in beweging.

‘Leuk is anders,’ bromde de machinist. ‘We zitten vol met onze snuit in de wind.’

Het was geen alledaagse ervaring om op snelheid met de loc achteruit te rijden; zeker niet in het donker. Maar Haps had geen draaischijf waarop ze de locomotief konden keren.

‘Staat de lamp achter op de tender?’ vroeg Stevens bezorgd. ‘We moeten wel zichtbaar blijven. Stel je voor dat er in deze duisternis iemand over het spoor dwaalt.’

‘Wees maar gerust,’ zei Grad de stoker. ‘Die heb ik al omgezet.’

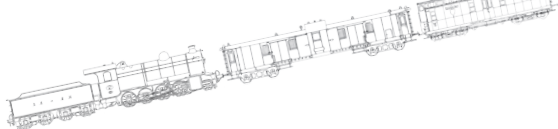
‘Dit ding is er niet op gemaakt om achteruit te rijden,’ zei Stevens. ‘Maar met mijn ervaring redden we het wel.’

Hij voerde langzaam de snelheid op.

Grad trok zijn pet zo diep mogelijk op zijn hoofd.

Jan en Lieneke hoorden druppels in de wastobbe kletteren. Opa Maan stond op de overloop zijn kleren uit te wringen. De paar laatste tanden in zijn mond klapperden van de kou. ‘Ik geloof dat ik nooit meer warm word,’ klaagde hij. ‘Zelfs niet met tien extra dekens.’

‘Och guttegut,’ zei oma Trui. ‘Als je maar niet ziek wordt.’

Dat kunnen we er niet bij hebben. Zal ik het van je overnemen?’

‘Met die reumatiek van jou zeker? Kruip maar vast in bed. Dan kom ik zo bij je.’

‘Kom kinderen,’ zei oma, ‘tijd om te bidden.’

Lieneke kwam met tegenzin onder haar warme dekens vandaan en ging naast het bed op haar knieën zitten. Jan sloot zich bij haar aan. Ze baden samen met oma een weesgegroetje en een onzevader.

Oma sloot af met een schietgebedje. ‘Lieve Maria, Sterre der Zee, maak alstublieft dat het morgen niet meer regent en dat het water zo vlug mogelijk weer naar de rivieren terugkeert. Dank u. Amen.’

‘Amen,’ zeiden Jan en Lieneke in koor.

Oma gaf hen een kus. ‘Welterusten.’

Ze pakte de olielamp van het nachtkastje en slofte naar haar slaapkamer.

De deur was amper gesloten of de kamer werd door het venster verlicht. Een trein raasde voorbij.

‘Het is druk op het spoor vanavond,’ merkte Jan op.

‘Zit er genoeg vuur in de ketel?’ riep de machinist tegen de snerpende wind in.

‘Alles in orde,’ antwoordde de stoker.

‘Probeer maar even te slapen,’ zei moeder tegen Tooske en Willy.

KRRRAAK! BENG!

Een oorverdovend geraas klonk door de nacht. Het water droeg het lawaai tot in de wijde omtrek.

‘Guttegut, Maan,’ gilde oma, ‘wat gebeurt er?’

‘De trein,’ zei opa. Hij sprong zijn bed uit en greep zijn druipende broek.

Grad Mulder rukte de machinist aan zijn arm. ‘Kom op, Stevens! Afstappen voordat we dadelijk met loc en al de beek in glijden.’

De machinist staarde hem als verdoofd aan. ‘Wat... wat is er gebeurd?’

‘We zijn door een brug gezakt. De hele boel is ontspoord. Schiet op, we moeten kijken hoe het met de passagiers is.’

In de coupé heerste paniek. De verlichting was door de klap uitgevallen. Water sijpelde door de kieren van de deur naar binnen. De wagon helde gevaarlijk naar één kant.

‘Moeder, vader, wat gebeurt er?’ krijste Willy.

‘Ik weet het niet, lieverd,’ gilde moeder.

‘We zijn van het spoor geraakt,’ riep vader. ‘Tooske, zeg eens iets. Waar ben je?’

‘Ik ben hier,’ piepte Tooske. ‘Die meneer ligt boven op me. Ik krijg hem niet van me af.’

Vader bevrijdde haar van het gewicht. ‘Meneer Van den Heuvel? Meneer Van den Heuvel?’

Piet kreunde zacht. ‘Au, mijn hoofd. Mijn hoofd... mijn bruiloft...’

Vader haalde opgelucht adem. ‘Godzijdank. We hebben het er allemaal levend afgebracht. Als we hier heelhuids uit weten te komen, kan uw bruiloft gewoon doorgaan.’

‘Water!’ riep moeder. ‘We zinken. Help!’

Luchtfoto van de verongelukte trein. De wagon waarin de familie Stoffelen en Piet van den Heuvel zaten, ligt bijna helemaal onder water.

Vol spanning tuurden Jan en Lieneke naar buiten. Ze zagen hoe opa Maan op zijn zelfgemaakte vlot – een oude schuurdeur – naar de spoordijk peddelde. Naast hem flakkerde het lichtje van een olielamp.

‘Hermans, goed dat je er ook bent,’ klonk de stem van buurman Raaijmakers van de andere kant van het spoor. Hij had na de vorige overstroming een roeiboot gekocht. De hele buurt lachte hem uit dat hij een boot had, maar geen water om op te varen. Maar nu kwam het ding goed van pas. ‘We moeten als de bliksem naar de brug over de Raam,’ riep Raaijmakers. ‘Ik ben bang dat ze daar doorheen gezakt zijn.’

Opa trok zijn vlot op de spoordijk en verdween in de nacht.

‘Kom, kinderen,’ zei oma Trui zacht, ‘laten we bidden voor een goede afloop.’

De locomotief hing met zijn neus naar beneden. Met moeite klauterde Grad over de ravage op het spoor.

‘Donders, de hele brug is ingestort! De voorste wagon ligt in het water en de bagagewagen kan elk moment volgen. We mogen van geluk spreken dat wij de overkant gehaald hebben.’

Stevens sprong van de loc en ging naast Grad staan. ‘Er zaten passagiers in die wagon,’ zei hij. ‘De arme zielen, ik hoop dat ze zich weten te redden.’

‘Ik ga in Sint-Hubert hulp halen,’ riep Grad. Het licht van het volgende sein wees hem de weg.

‘Het dak op,’ riep vader. ‘Dat is onze enige kans.’

Hij zette zich schrap en trapte de ruit uit de deur. Met zijn blote handen brak hij de laatste scherven uit de sponning.

‘En nu naar buiten. Lies, jij eerst.’

‘Hoe..?’ begon moeder.

‘Klim op de bank en steek dan je hoofd als eerste door het raam. Kom maar, ik help je.’

Voorzichtig wurmde moeder zich naar buiten.

‘Heb je houvast daarboven?’ vroeg vader.

‘Ja hoor,’ zei moeder. ‘Kom maar kinderen, het valt mee.’

Willy en Tooske waren verkleumd en bang, maar ze snapten dat ze nu niet moesten zeuren. Vader wist wat het beste voor hen was. Ze klauterden op het dak van de wagon.

‘Nu u,’ zei vader tegen Piet. ‘Denkt u dat u het kunt?’

‘Ik moet wel,’ zei Piet dapper. ‘Anders zie ik mijn lieve Betsie nooit meer.’

‘Zo is dat.’ Vader gaf hem een zetje tegen zijn billen. De lange benen van Piet slingerden omhoog. Even later stond ook vader op het dak.

‘Is iedereen in orde?’ vroeg hij.

‘Gelukkig wel,’ zei moeder. ‘Zolang de wagon blijft drijven.’

Maan Hermans en Ties Raaijmakers kwamen snel op de plek des onheils aan.

‘Is daar iemand?’ riep Ties.

‘Ja,’ klonk een stem vanuit een van de wagons die nog op de rails stonden. ‘Wij zijn veilig, maar de voorste wagon is in de beek gevallen. We hebben stemmen gehoord. Die mensen moeten in doodsangst zitten.’

Ties en Maan stuurden de roeiboot langs de ingestorte brug. Met moeite wisten ze hem uit de stroming te houden.

‘Hallo, hier zijn we,’ klonk het vanaf de wagon. ‘U komt als geroepen, want dit ding kan elk moment omkiepen.’

‘Met hoeveel zijn jullie?’ vroeg Ties.

‘Met vijf.’

‘Is er iemand gewond?’

‘Niets ernstigs,’ riep vader.

Daar was Piet van den Heuvel het niet helemaal mee eens. Hij voelde bloed over zijn gezicht lopen. Maar hij was zo opgelucht dat de redding nabij was, dat hij zijn mond maar hield.

De boeren manoeuvreerden de boot langszij, alsof ze hun hele leven niets anders gedaan hadden dan drenkelingen redden. Maan greep een deurklink vast om te voorkomen dat de boot af zou drijven.

De een na de ander liet zich behoedzaam naar beneden glijden.

‘En dat is vijf,’ zei Ties toen hij vader Stoffelen een handje hielp met instappen.

‘Mijn tas!’ riep Piet uit. ‘Mijn tas ligt nog op de bank.’

‘Vergeet het maar,’ zei Ties Raaijmakers. ‘Die ben je kwijt. De wagon ligt al half onder water. Wees blij dat je er zelf uit ontsnapt bent.’

‘Jullie moeten gauw uit de kou,’ zei Maan, ‘We brengen jullie naar mijn huis. Dat is het dichtstbij.’ Tegen de passagiers die nog op de spoordijk stonden, riep hij: ‘Je moet een eind teruglopen. Bij de eerste boerderij kun je schuilen.’

Grad had in Sint-Hubert versterking gevonden. Toen ze bij de brug aankwamen, zagen ze net de boot van Raaijmakers vertrekken.

‘Iedereen is gered,’ zei machinist Stevens. ‘Iedereen is gered...’

Naast hem zakte de locomotief nog een stukje verder het water in.

‘Iedereen behalve de loc.’

De boerderij op de Steenakker zat even later vol opgeluchte mensen. Oma Trui verzorgde de wonden van Piet.

‘Zou Betsie me zo nog wel willen?’ sipte hij.

‘Wel ja, je was toch al niet moeders mooiste,’ plaagde oma.

Tooske en Willy lagen naast Lieneke en Jan in bed. Ze droegen een paar oude pyjama's.

Slapen lukte niet. Daarvoor zat het ongeluk nog te vers in hun geheugen.

‘Was je niet bang?’ vroeg Lieneke.

‘Wat stel je toch weer een domme vragen,’ zei Jan. ‘Natuurlijk waren ze bang! Nietwaar?’

‘Och, nu je het zegt...’ begon Tooske. ‘Nu je het zegt: nee, ik was niet bang. Ik voelde de hele dag al dat er iets verschrikkelijks ging gebeuren. Dat vond ik pas eng. Maar toen het eenmaal zover was, verdween de angst helemaal. Ik wist zeker dat het goed zou komen.’

